

12. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.

13. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. 2021. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380455> (дата доступу: 23.02.2026).

14. Сапугра, С. Р., та ін. Необхідність реформування регулювання цифрової поліції у рамках E-Polmas і Police 5.0. *Greenation International Journal of Law and Social Sciences*. 2025. Вип. 3, № 2.

15. Бочкова, І. І., Врублевська-Місюна, К. М. Правове регулювання застосування ІІІ у сфері освіти: захист прав студентів і викладачів. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2025. Вип. 90, № 2. С. 23–26.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-39>

**REQUIREMENTS FOR THE POLITICAL IMPARTIALITY
OF CIVIL SERVANTS IN THE UNITED KINGDOM:
EXPERIENCE OF LEGISLATIVE REGULATION**

**ВИМОГИ ЩОДО ПОЛІТИЧНОЇ НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ:
ДОСВІД ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Tsybalova G. V.

*PhD student at the Department
of Administrative Law
Yaroslav Mudryi National Law
University
Kharkiv, Ukraine*

Цибалова Г. В.

*аспірантка кафедри
адміністративного права
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Аналіз європейського досвіду у сфері розбудови політично неупередженої державної служби є актуальним напрямком наукових досліджень, який здатний сприяти визначенню прогресивних законодавчих підходів та практики їх реалізації, що можуть бути застосовані у державній службі Україні з метою завершення її трансформації із політизованої (радянського типу) у політично неупереджену (європейського зразка). Безпосередньо це стосується вивчення та аналізу досвіду Великої Британії як держави, котра у сфері забезпечення політичної неупередженості державної служби («civil service») досягла особливих успіхів.

Британські адміністративні традиції характеризуються еволюційністю та глибокою історичною спадковістю. Уже у першій половині ХХ ст. державна служба Великої Британії набула міжнародного визнання та стала відомою на весь світ як інституція, що ґрунтується на засадах політичної нейтральності, неупередженості та добросовісності [6, с. 3]. П. Селф (*P. Self*) наголошує, що «політична нейтральність» традиційно сприймається як потужна культурна цінність, у межах якої формується професійна ідентичність британських державних службовців [9, с.14]. Розвиваючи цю тезу, Л. Нахтігал (*L. Nahtigal*) та М. Гачек (*M. Haček*) зазначають, що «безперечно, найближчою до ідеалу повного відокремлення державного управління від політики є англійська модель. Ядро цієї моделі становить професійна, експертна та політично нейтральна державна служба, яка обслуговує будь-який уряд, що перебуває при владі, незалежно від його політичної орієнтації. При цьому, політика має обмежені можливості втручання у діяльність державної служби та процеси добору кадрів... Політична нейтральність ... становить фундаментальний елемент демократичного врядування, забезпечуючи збереження репутації британської моделі як високо лояльної адміністративної системи, незалежної від правлячої партії або партій» [7, с. 113].

Нормативно-правове встановлення обмежень (заборон) щодо політичної активності державних службовців у Великій Британії переслідує головною метою забезпечити ефективність реалізації «слугами Корони» урядової політики. При цьому, концепція такого врегулювання характеризується повагою до прав і свобод державних службовців як громадян та бажанням створити найбільш сприятливі умови для реалізації державними службовцями своїх громадянських прав та свобод, для їх участі у громадському житті. Слідом, обмеження (заборони) для державних службовців у сфері політичної діяльності встановлюються з огляду на їх необхідність в умовах забезпечення реалізації державної політики.

Вимоги щодо політичної неупередженості державних службовців Великої Британії не систематизовані в одному нормативно-правовому акті, що значною мірою пояснюється англо-саксонськими правовими традиціями. Як наголошують вчені, британська державна служба «ніколи не ґрунтувалась на формальній законодавчій основі», а державні службовці «з історичних причин розглядаються як особлива категорія працівників в системі загального права» [5, с. 930–931]. Визначити види та особливості вимог щодо політичної неупередженості державних службовців можна на підставі аналізу Кодексу державної служби (*The Civil Service Code*) [3], обов'язковість прийняття якого визначена Законом «Про конституційну реформу та

управління 2010 року» (Constitutional Reform and Governance Act 2010) від 08.04.2010 р. [1], Закону «Про несумісність посад з членством у Палаті громад» (House of Commons Disqualification Act 1975) від 08.05.1975 р. [2], настанов для державних службовців під час виборів [4] та ін.

«Політична неупередженість» визначена серед правил (стандартів) поведінки державних службовців у Кодексі державної служби. Вимоги щодо політичної неупередженості врегульовані шляхом встановлення:

а) приписів – державний службовець повинен: максимально ефективно служити уряду незалежно від його політичної орієнтації, зберігати політичну неупередженість незалежно від власних політичних переконань; діяти так, щоб заслужити та зберегти довіру міністрів, одночасно забезпечуючи можливість встановлення такої ж довіри з представниками будь-якого уряду в майбутньому; дотримуватися будь-яких обмежень, встановлених щодо політичної діяльності;

б) заборон – державному службовцю забороняється: діяти на основі партійних політичних міркувань або використовувати офіційні ресурси для політичних цілей; дозволяти, щоб особисті політичні переконання визначали поради або дії [3].

У ст. 1(1)(b) Закону «Про несумісність посад з членством у Палаті громад» від 08.05.1975 р. закріплено вимогу щодо несумісності з депутатським мандатом. Встановлено, що членом Палати громад не може бути особа, яка «працює у державній службі Корони, незалежно від того, чи є вона постійною або тимчасовою, незалежно від того, чи працює на повну або часткову зайнятість» [2]. Відповідна особа повинна звільнитися з державної служби з моменту її висунення та офіційного затвердження як потенційного кандидата в депутати.

Вимоги щодо політичної неупередженості державних службовців Великої Британії диференціюються залежно від категорії державних службовців. Для персоналу «старшої державної служби» («the Senior Civil Service») з огляду на його значні адміністративні повноваження та постійну взаємодію з політиками встановлюються більш суворі вимоги. Як наголошує Р. Пайпер (*R. Pyper*), представники «старшої державної служби» («the Senior Civil Service») повинні бути «скуппульозно нейтральним». Вони не мають права бути кандидатами на виборах до Палати громад (аналогічна заборона стосувалася і Європарламенту), обіймати партійні посади, агітувати за кандидатів чи публічно висловлювати погляди, якщо вони пов'язані з політикою Великої Британії. «Політичні обмеження дещо пом'якшуються нижче за ієрархією» державних службовців [8, с. 12–15].

Залежно від обсягу політичних прав державні службовці Великої Британії поділяються на три групи: 1) група з необмеженими полі-

тичними правами («politically free»), що включає технічних фахівців («industrial and non-office grades»); 2) група з обмеженими політичними правами («politically restricted»), котра охоплює представників «старшої державної служби» («the Senior Civil Service») та державних службовців 6 і 7 рангу – їм забороняється будь-яка участь у політичній діяльності; 3) проміжна група («intermediate group»), яка включає усіх інших державних службовців. Державні службовці, крім тих, що належать до групи з обмеженими політичними правами («politically restricted»), наділяються правом брати участь у національній політичній діяльності, однак лише з дозволу відповідного міністерства, який може бути наданий з певними умовами [4].

Особливістю британського досвіду є підготовка та періодичне оновлення деталізованих роз'яснень (керівництва) щодо поведінки державних службовців під час виборів. Зокрема, у Керівництві «Загальні вибори 2019 року: настанови для державних службовців» (зі змінами від 20.03.2025 р.) наголошується, що у продовження до принципів, передбачених Кодексом державної служби, державні службовці під час виборів: а) не повинні брати участі або створювати враження участі в партійній політиці чи здійснювати свою діяльність у партійних цілях; б) повинні надавати узгоджену фактичну інформацію на запити кандидатів усіх політичних партій, організацій та громадськості, а також у всіх випадках уникати участі або уявної участі у виборчих питаннях на партійній основі тощо [4].

Таким чином, вимоги щодо політичної неупередженості державних службовців Великої Британії, будучи не систематизованими у єдиному нормативно-правовому акті, передбачають широке коло спеціальних приписів, обмежень та заборон (щодо політичної лояльності, демонстрації політичного ставлення, участі у виборах до парламенту та ін.). Британська модель політичної неупередженості державної служби ґрунтується на поєднанні глибоких адміністративних традицій, нормативного закріплення стандартів поведінки та їх офіційного роз'яснення; характеризується диференційованим підходом до обмежень політичної активності державних службовців залежно від їх статусу, що дозволяє ефективно відокремити державне управління від партійної політики, зберігаючи при цьому повагу до громадянських прав і свобод службовців.

Література:

1. Constitutional Reform and Governance Act 2010, United Kingdom, enacted 8 April 2010. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/25/contents>

2. House of Commons Disqualification Act 1975, United Kingdom, enacted 08 May 1975. Available at: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1975/24/contents>
3. The Civil Service Code: Statutory guidance, United Kingdom, updated 16 March 2015. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/civil-service-code>
4. General election guidance 2019: guidance for civil servants, United Kingdom, updated 20 March 2025. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/general-election-guidance-2019-guidance-for-civil-servants>
5. Hodder A. Employment relations in the UK civil service. *Personnel Review*. 2015. Vol. 44, Issue 6. P. 930–948.
6. Lall S. Civil Service Neutrality. *The Indian Journal of Public Administration*. 1958. Vol. IV. № 1. P. 1–13.
7. Nahtigal L., Haček M. Politicization of senior civil servants in Slovenia. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*. 2013. № 39. P. 108–127.
8. Pyper R. *The British Civil Service*. London : Prentice Hall, 1995. 206 p.
9. Self P. *Administrative Theories and Politics: An Enquiry into the Structure and Processes of Modern Government*. 2-nd ed. London : Allen & Unwin, 1977. 308 p.